

Περίληψη της ποιοτικής μελέτης σχετικά με νέα θέματα για τα τραπεζογραμμάτια ευρώ

Η παρούσα μελέτη δεν απηχεί τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Οι απόψεις που παρουσιάζονται εκφράζουν τους συγγραφείς και όχι κατ' ανάγκη την ΕΚΤ.

Περίληψη

Το Ευρωσύστημα έχει συγκεκριμένη ευθύνη να διαφυλάσσει την εμπιστοσύνη του κοινού στα τραπεζογραμμάτια ευρώ, να διασφαλίζει την ασφάλεια και ευχρηστία τους και να ενισχύει περαιτέρω την αποτελεσματικότητα των μετρητών. Τα τραπεζογραμμάτια είναι προϊόντα υψηλής τεχνολογίας. Για την ανάπτυξη και παραγωγή τους απαιτούνται πολλά έτη. Στο πλαίσιο της τακτικής ανάπτυξης μελλοντικών τραπεζογραμμάτων ευρώ, έχει ξεκινήσει μια διαδικασία για την εξέταση νέων θεμάτων και σχεδίων. Η εν λόγω διαδικασία περιλαμβάνει δύο στάδια: πρώτον, την ανάπτυξη ενός νέου θέματος¹ (και των συναφών μοτίβων²)· και, δεύτερον, την ανάπτυξη νέων σχεδίων βασισμένων στο νέο θέμα. Για την υποστήριξη του πρώτου σταδίου η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ανέθεσε στην εταιρεία Ipsos τη διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών που θα μπορούσαν να συμβάλουν στον ορισμό του νέου θέματος.

Η έρευνα είχε δύο στόχους: (1) την κατανόηση των προτιμήσεων του κοινού σχετικά με το θέμα των μελλοντικών τραπεζογραμμάτων ευρώ, με επιδιωκόμενο αποτέλεσμα την κατάρτιση λίστας προτιμώμενων θεμάτων και συναφών μοτίβων· και (2) την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το κοινό αντιλαμβάνεται τα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία³ της τρέχουσας δεύτερης σειράς «Ευρώπη» (Eurora Series 2 – ES2) καθώς και πιθανά νέα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία, πάλι με στόχο την κατάρτιση λίστας προτιμώμενων κοινών σχεδιαστικών στοιχείων.

Η έρευνα διενεργήθηκε την περίοδο από τον Δεκέμβριο του 2021 έως τον Μάρτιο του 2022 μέσω διαδικτυακών ομάδων ειδικού σκοπού (focus groups) στις 19 χώρες της ζώνης του ευρώ, καθώς και την Κροατία και τη Βουλγαρία. Συστήθηκαν τέσσερις ομάδες ειδικού σκοπού σε κάθε χώρα, δηλαδή 84 ομάδες συνολικά (ή 422 συμμετέχοντες). Οι ομάδες διαστρωματοποιήθηκαν ανά ηλικία (16-25, 26-40, 41-60, 61+) και διαμορφώθηκαν κατά τρόπον ώστε να είναι ευρέως αντιπροσωπευτικές των εθνικών πληθυσμών με τη χρήση άλλων κοινωνικοδημογραφικών και συμπεριφορικών παραμέτρων (συμπεριλαμβανομένου του φύλου, του μορφωτικού επιπέδου, της χώρας καταγωγής, της στάσης απέναντι στην ΕΕ και της συχνότητας χρήσης τραπεζογραμμάτων). Η επικοινωνία εντός των ομάδων έγινε στις κύριες γλώσσες των συμμετεχουσών χωρών.

Η ποιοτική έρευνα αποσκοπεί στον προσδιορισμό και την εξέταση θεωρήσεων και ζητημάτων που σχετίζονται με το εν λόγω θέμα. Η υπόθεση εργασίας είναι ότι οι θεωρήσεις και τα ζητήματα που διατυπώνονται από τους συμμετέχοντες αντανακλούν τις θεωρήσεις και τα ζητήματα του ευρύτερου πληθυσμού σε κάθε χώρα. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ποσοτικά ο βαθμός στον οποίο αυτές οι θεωρήσεις και ζητήματα ισχύουν για τον ευρύτερο πληθυσμό σε κάθε χώρα ή για συγκεκριμένες υποομάδες. **Η αξία της ποιοτικής έρευνας έγκειται περισσότερο στον προσδιορισμό του φάσματος των σχετικών θεωρήσεων και εμπειριών, καθώς και των σκέψεων που τις υποστηρίζουν.** Με αυτό το δεδομένο, τα ευρήματα που παρουσιάζονται στο παρόν έγγραφο δεν θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως στατιστικώς αντιπροσωπευτικά των θεωρήσεων και προτιμήσεων του πληθυσμού της κάθε χώρας. Ομοίως, αν και η έκθεση περιλαμβάνει σχόλια σχετικά με τις εμφανείς διαφορές μεταξύ των επιμέρους θεωρήσεων και προτιμήσεων με βάση, παραδείγματος χάριν, την ηλικιακή ομάδα και τη γεωγραφική τοποθεσία, οι εν λόγω διαφορές θα πρέπει επίσης να εκλαμβάνονται απλώς ως ενδεικτικές. Με άλλα λόγια, μπορεί να παρέχουν ενδείξεις ότι ορισμένες θεωρήσεις και προτιμήσεις υποστηρίζονται περισσότερο από συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, χώρες ή κοινωνικές ομάδες.

¹ Θέμα: η επαναλαμβανόμενη, υποκείμενη κεντρική ιδέα που διασφαλίζει τη συνέπεια στον σχεδιασμό μιας σειράς τραπεζογραμμάτων.

² Μοτίβα: εικόνες που αναπτύσσουν ή αντανακλούν το θέμα και οι οποίες μπορούν να έχουν διαφορετική μορφή για κάθε ονομαστική αξία.

³ Κοινά σχεδιαστικά στοιχεία: εικόνες ή σύμβολα που δεν σχετίζονται με το θέμα, αλλά υπάρχουν για πρακτικούς σκοπούς και για την ανάδειξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Επισκόπηση των βασικών ευρημάτων

Αντίληψη της ευρωπαϊκότητας

Για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου για τη διατύπωση απόψεων σχετικά με πιθανά θέματα για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ, κάθε ομάδα ειδικού σκοπού άρχισε με μια συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων σχετικά με το τι σημαίνει να είναι κανείς Ευρωπαίος. Τέσσερις βασικές κατηγορίες συσχετίσεων διατυπώθηκαν αυθόρμητα σε όλες τις ομάδες:

- τα ταξίδια και/ή η ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων εντός της Ευρώπης·
- το ευρώ ή ένα ενιαίο νόμισμα εντός της Ευρώπης·
- φιλελεύθερες αξίες όπως η ελευθερία, η αλληλεγγύη και η ισότητα·
- πολιτισμικές πτυχές όπως η ποικιλομορφία σε σχέση με τη γλώσσα και την κουλτούρα εντός της Ευρώπης και η κοινή ευρωπαϊκή ιστορία.

Σε κάθε περίπτωση, η ευρωπαϊκότητα ερμηνεύτηκε πρωτίστως μέσα από το πρίσμα των προσωπικών αξιών και των καθημερινών πολιτισμικών εμπειριών και ενδιαφερόντων και όχι διαμέσου αναφορών στα όργανα και τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. **Σημειωτέον, η ευρωπαϊκότητα συνδέθηκε, αφενός, με αισθήματα και αντιλήψεις ενότητας, κοινές αξίες και κοινή ιστορία (δηλαδή τα πράγματα που ενώνουν τους Ευρωπαίους) και, αφετέρου, με μια εκτίμηση της ποικιλομορφίας των ξεχωριστών πολιτισμικών στοιχείων και γλωσσών που αντιπροσωπεύει η Ευρώπη (δηλαδή τα πράγματα που διαφοροποιούν τους Ευρωπαίους).**

Αναφορά εκ νέου και αντίληψη της τρέχουσας σειράς τραπεζογραμμάτων ευρώ (σειράς «Ευρώπη»)

Γενικά, η εκ νέου αναφορά στην τρέχουσα σειρά τραπεζογραμμάτων ευρώ (συμπεριλαμβανομένου του θέματος) ήταν περιορισμένη. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους νεότερους ανθρώπους και συμμετέχοντες που προτιμούν συναλλαγές πληρωμών με κάρτες ή ψηφιακές μεθόδους πληρωμών.

Όταν έγινε υπενθύμιση ότι το θέμα της τρέχουσας σειράς ήταν «εποχές και ρυθμοί της Ευρώπης», **οι συμμετέχοντες είχαν ανάμικτες αντιδράσεις, οι οποίες κυμάνθηκαν από πολύ θετικές έως ουδέτερες και μάλλον αρνητικές.** Όσοι είχαν θετική αντίδραση θεώρησαν το θέμα (και τα συναφή μοτίβα) αισθητικά ελκυστικό και κατάλληλο για τα τραπεζογραμμάτια ευρώ καθώς αντανάκλα ένα βασικό στοιχείο της ευρωπαϊκής πολιτισμικής ιστορίας, το οποίο μάλιστα αφορά όλα τα κράτη μέλη. Επίσης, αναφέρθηκαν αυθόρμητα στην «ουδετερότητα» του θέματος. Σε πιο αρνητικό πνεύμα, υπήρξαν συμμετέχοντες που θεώρησαν την ιστορική εστίαση «παλιομοδίτικη» ή «βαριά», ή που ένιωθαν ότι η εγγενής ουδετερότητα του σχεδίου ήταν «άχρωμη» ή «βαρετή». Άλλοι θεώρησαν ότι το θέμα και τα μοτίβα δεν είχαν κάποιο «νόημα» ή ότι δεν ήταν ξεκάθαρα ευρωπαϊκά.

Οι συμμετέχοντες σπάνια εκδήλωσαν κάποιο αίσθημα ταύτισης ή κάποια συναισθηματική σύνδεση με τα τρέχοντα τραπεζογραμμάτια. Αυτό αντανάκλαται στο γεγονός ότι σε γενικές γραμμές εμφανίζονται δεκτικοί στην ιδέα να γίνουν αλλαγές στα τραπεζογραμμάτια, θεωρώντας ότι είναι μια ευκαιρία να δημιουργηθούν πιο ελκυστικά τραπεζογραμμάτια με πιο σαφή χαρακτηριστικά.

Γενικοί προβληματισμοί σχετικά με πιθανά θέματα και μοτίβα για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ

Όταν τους ζητήθηκε να διερευνήσουν πιθανά νέα θέματα για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ και να τα αξιολογήσουν συγκριτικά, οι συμμετέχοντες συχνά αναφέρθηκαν αυθόρμητα σε συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία θεωρούσαν σημαντικά. Ειδικότερα, δήλωσαν ότι **οποιοδήποτε μελλοντικό θέμα θα πρέπει να έχει πανευρωπαϊκό χαρακτήρα και να αντηχεί στο σύνολο της Ευρώπης, να τονίζει τόσο την ενότητα όσο και τη διαφορετικότητα μεταξύ των κρατών**

μελών, να είναι εύκολα διακριτό και το σχέδιό του θα πρέπει να προσελκύει την προσοχή. Σημαντικά στοιχεία θεωρήθηκαν επίσης η γενική αποδοχή του θέματος και η ευκολία με την οποία θα μπορούσε να αποτυπωθεί στα τραπεζογραμμάτια. Προβληματισμοί με πιο έντονο συναισθηματικό χαρακτήρα, όπως μεταξύ άλλων ο βαθμός στον οποίο κάποιο θέμα θα μπορούσε να εδραιώσει ένα αίσθημα υπερηφάνειας στους πολίτες, έτειναν να διατυπώνονται κάπως λιγότερο αυθόρμητα.

Όσον αφορά τον προσδιορισμό των μοτίβων που απεικονίζουν τα θέματα, οι συμμετέχοντες είχαν γενικά την αίσθηση ότι τα μοτίβα αυτά θα πρέπει να είναι αναγνωρίσιμα και οικεία, και ότι θα πρέπει να αποφεύγονται μοτίβα που είναι ενδεχομένως αμφιλεγόμενα, προσβλητικά ή προκαλούν διχασμό – παραδείγματος χάριν, μοτίβα που αντανακλούν πολιτιστικά στερεότυπα ή είναι με οποιονδήποτε τρόπο θρησκευτικά, πολιτικά ή ιδεολογικά. Πλέον των εν λόγω προβληματισμών, ήταν σαφές ότι οι συμμετέχοντες ενστερνίζονταν την ιδέα του συμβολισμού στα μοτίβα, ιδιαίτερα από τη σκοπιά της ενότητας ή των αξιών της ΕΕ. Παράλληλα, ενίοτε δυσκολεύονταν να προσδιορίσουν τα μοτίβα που θεωρούσαν ότι πληρούσαν τα προαναφερόμενα κριτήρια ή που θα ήταν τόσο γνωστά όσο και ευρέως αποδεκτά. Όπως περιγράφεται αναλυτικά παρακάτω, αυτό είχε μερικές φορές ως αποτέλεσμα, στην πορεία των συζητήσεων, οι συμμετέχοντες να δείχνουν μικρότερο ενθουσιασμό σχετικά με ορισμένα θέματα.

Οι συμμετέχοντες έλεγαν συχνά ότι θα ένιωθαν **χαρούμενοι ή ακόμη και υπερήφανοι εάν ένα μοτίβο της χώρας τους απεικονιζόταν στα τραπεζογραμμάτια ευρώ** αντιπροσωπεύοντας ένα ευρύτερο, κοινό θέμα. Αυτό συχνά αποτελούσε την αφορμή για να συζητηθεί το γεγονός ότι τα τραπεζογραμμάτια ευρώ έχουν καθορισμένες ονομαστικές αξίες και, επομένως, ο «χώρος» εντός του οποίου αντιπροσωπεύονται τα διάφορα κράτη μέλη είναι περιορισμένος, με αποτέλεσμα να δημιουργείται πιθανώς η ανάγκη για διαφορετική προσέγγιση, όπως η επιλογή **μοτίβων τα οποία να βασίζονται στην περιφέρεια ή να υπερβαίνουν με οποιονδήποτε άλλο τρόπο τα εθνικά σύνορα.** Ωστόσο, όλοι οι συμμετέχοντες δεν ήταν εξίσου έτοιμοι να συμβιβαστούν ως προς την ιδέα των εθνικών μοτίβων. Αυτό ισχύει κυρίως για τη Βουλγαρία και την Πορτογαλία, όπου η έμφαση σε τέτοιου είδους μοτίβα συνδέθηκε εν μέρει με την ανάγκη των εν λόγω χωρών να νιώσουν ότι είναι ισότιμες με τους εταίρους τους στην ΕΕ και ότι χαίρουν μεγαλύτερης εκτίμησης. Εν προκειμένω, το σχέδιο των μελλοντικών τραπεζογραμμάτιών ευρώ θεωρήθηκε ότι μπορεί να αποτελέσει το μέσο με το οποίο θα μπορούσε να επιτευχθεί κάποια ισορροπία σε ό,τι αφορά την εκτίμηση την οποία χαίρουν τα κράτη μέλη.

Προτιμώμενα θέματα και μοτίβα για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ

Οι συμμετέχοντες πρότειναν ευρύ φάσμα νέων θεμάτων και συναφών μοτίβων, τα οποία κυμαίνονταν από θέματα που συνδέονται κατά παράδοση με τραπεζογραμμάτια και κέρματα, όπως μεταξύ άλλων προσωπογραφίες προσωπικοτήτων, στοιχεία της φύσης, μνημεία, ιστορικά γεγονότα, επιστήμη και μέσα μεταφοράς, έως πιο σύγχρονα θέματα, όπως το διάστημα, η σύγχρονη τέχνη, δημοφιλή φαγητά και ποτά, καθώς και αθλητικές συναντήσεις. Έγινε επίσης εκτεταμένη αναφορά σε πιο αφηρημένα ή εννοιολογικά θέματα όπως οι αξίες (παραδείγματος χάριν, η ελευθερία, η ισότητα και η δημοκρατία), η διαφορετικότητα, ο πολιτισμός και η αειφορία.

Ενώ κάποιες προτάσεις νέων θεμάτων έγιναν μόνον από μία ή δύο ομάδες ειδικού σκοπού ή άτομα, στη **συντριπτική τους πλειονότητα οι προτάσεις επαναλαμβάνονταν ή σχετίζονταν πολύ στενά με άλλες.** Επιπλέον, ήταν **εντυπωσιακός ο βαθμός συνέπειας μεταξύ των τεσσάρων ηλικιακών ομάδων και των διαφόρων χωρών όσον αφορά τη συχνότητα με την οποία γινόταν αναφορά στα διάφορα θέματα.**

Όταν ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να επιλέξουν τα θέματα που προτιμούν μεταξύ όσων προσδιορίστηκαν και συζητήθηκαν στις αντίστοιχες ομάδες, το έκαναν με σχετική άνεση. Σε όλες τις χώρες, ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας η αρχική λίστα προτεινόμενων θεμάτων έγινε μικρότερη, καθώς ορισμένα θέματα απορρίφθηκαν εξ ολοκλήρου ή κρίθηκαν ότι συνέπιπταν ως έναν βαθμό με άλλα. Για παράδειγμα, σε ορισμένες περιπτώσεις θεωρήθηκε ότι τα θέματα ιστορίας και επιστήμης συνέπιπταν ως έναν βαθμό με το θέμα των προσωπογραφιών (ή αντίστροφα) και,

ως εκ τούτου, δεν επιλέχθηκαν να εξεταστούν μεμονωμένα. Τα πλέον προτιμώμενα θέματα (όπως προκύπτουν από μια διαδικασία δήλωσης προτίμησης που διενεργήθηκε σε κάθε ομάδα) αφορούσαν τα ακόλουθα:

- **φύση,**
- **μνημεία και αξιοθέατα,**
- **προσωπογραφίες,**
- **ευρωπαϊκές αξίες,**
- **επιστήμη και πρόοδος,**
- **τέχνη.**

Ωστόσο, οι απόψεις σχετικά με τα εν λόγω προτιμώμενα θέματα εξελίχθηκαν σε κάποιον βαθμό κατά τη διάρκεια των συζητήσεων. Τα θέματα που θεωρούνταν ουδέτερα –ιδίως όσα αφορούσαν τη φύση και τις ευρωπαϊκές αξίες –έγιναν πιο δημοφιλή και ατόνησε ελαφρώς η στήριξη υπέρ των θεμάτων που είχαν δώσει το έναυσμα για περισσότερες συζητήσεις, κυρίως σχετικά με τα μνημεία και τα αξιοθέατα και, σε μικρότερο βαθμό, με τις προσωπογραφίες (για τους λόγους που παρουσιάζονται πιο κάτω).

Φύση

Τα θέματα που πρότειναν περισσότερο οι ομάδες ειδικού σκοπού αφορούσαν τη φύση. Η φύση περιγράφηκε επανειλημμένως ως ένα «ουδέτερο», «ασφαλές» ή «ελαφρύ» θέμα, το οποίο είναι απίθανο να προκαλέσει αντιπαραθέσεις. Αναφερόταν επίσης κοινώς ως θέμα «υπερεθνικό» ή «καθολικό» και επομένως κάτι με το οποίο όλοι οι Ευρωπαίοι θα μπορούσαν εύκολα να ταυτιστούν. Εν προκειμένω, ορισμένοι συμμετέχοντες θεώρησαν ότι το θέμα έχει επίσης ειδική συμβολική σημασία, καθώς η ίδια η ΕΕ αποτελεί κοινό έδαφος στο οποίο οι πολίτες όλων των κρατών μελών θα μπορούσαν να αισθανθούν ότι ανήκουν. Ένας άλλος λόγος για τον οποίο τα θέματα της φύσης ήταν τόσο δημοφιλή αφορούσε την αισθητική αξία και τη γενική «ατμόσφαιρα» που οι συμμετέχοντες πίστευαν ότι τα εν λόγω θέματα θα μπορούσαν να προσδώσουν στα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια. Σε αρκετές χώρες, αναφέρθηκε επίσης ότι ένα θέμα της φύσης θα δώσει την ευκαιρία στα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια να εστιάσουν στην οικολογία. Τα προτεινόμενα μοτίβα της φύσης εντάσσονταν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: τοπία (ιδίως βουνά)· πλωτές οδοί και λεκάνες· λουλούδια, φυτά και δέντρα· και ζώα και πτηνά.

Μνημεία και αξιοθέατα

Υπήρχε μια ευρύτατα διαδεδομένη αντίληψη ότι τα ιστορικά μνημεία και αξιοθέατα αντιπροσωπεύουν ένα βασικό, άμεσα αναγνωρίσιμο στοιχείο της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας και, επομένως, θα μπορούσαν να αποτελέσουν πολύ προσβάσιμα, οικεία θέματα για τα τραπεζογραμμάτια. Αναφέρθηκε επίσης επανειλημμένως ότι τέτοιου είδους μνημεία και αξιοθέατα αποτελούν σύμβολα όχι μόνο της ανάπτυξης της Ευρώπης αλλά και της αντοχής και των αξιών της – πτυχές που θεωρήθηκε ότι ενώνουν περαιτέρω τους Ευρωπαίους. Παράλληλα, μικρός αριθμός των ομάδων αναγνώρισε αυθόρμητα ότι η επιλογή μοτίβων για την απεικόνιση των θεμάτων πιθανόν ενέχει προκλήσεις. Πρώτον, σημειώθηκε ότι τα μνημεία και αξιοθέατα συνδέονται ενίοτε με παλαιότερες συγκρούσεις ή τραγωδίες και, ως εκ τούτου, θα μπορούσαν να δημιουργούν αρνητικούς συνειρμούς για ορισμένες ομάδες πολιτών ή ακόμη και να τις προσβάλλουν. Δεύτερον, έγινε αναφορά στις πιθανές δυσκολίες που συνεπάγεται η επιλογή μνημείων και αξιοθέατων τα οποία θα αντιπροσώπευαν αποτελεσματικά όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Ωστόσο, τα μοτίβα για το θέμα των μνημείων και των αξιοθέατων που προτάθηκαν περισσότερο ήταν συγκεκριμένα ιστορικά κτίρια, κάστρα και αξιοθέατα· θρησκευτικά κτίρια· γέφυρες· μουσεία και πινακοθήκες· και κτίρια των θεσμικών οργάνων της ΕΕ στις Βρυξέλλες και το Στρασβούργο.

Προσωπογραφίες

Οι προσωπογραφίες αναδείχθηκαν ως δημοφιλή θέματα από μόνες τους αλλά και ως μοτίβα που συνδέονται με διάφορα άλλα θέματα, ιδίως την επιστήμη και την πρόοδο, την τέχνη, την ιστορία και τον αθλητισμό. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες έδειχναν συχνά προτίμηση υπέρ των τραπεζογραμμάτων που απεικονίζουν εξέχουσες φυσιογνωμίες οι οποίες έχουν

διαδραματίζει κομβικό ρόλο στη δημιουργία ή τη διαμόρφωση της Ευρώπης του σήμερα και οι οποίες έχουν ως εκ τούτου συνδράμει στην επίτευξη ή τη σύλληψη της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Οι προτάσεις για τα μοτίβα των προσωπογραφιών ταξινομήθηκαν σε πέντε βασικές κατηγορίες: μουσικοί και συνθέτες· ιστορικές προσωπικότητες, συμπεριλαμβανομένων των ιδρυτών της Ευρώπης· επιστήμονες· φιλόσοφοι και συγγραφείς· και καλλιτέχνες. Ενώ οι περισσότερες από αυτές τις κατηγορίες αποδείχθηκε ότι σε γενικές γραμμές δεν προκαλούσαν αντιπαραθέσεις, αυτό δεν ίσχυε για τις ιστορικές προσωπικότητες. Στην περίπτωση αυτή, υπήρχε η παραδοχή ότι **ορισμένοι ηγέτες ή πολιτικές φυσιογνωμίες, ιδίως, θα μπορούσαν να αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς συσχετισμούς για διαφορετικές ομάδες πολιτών και ως εκ τούτου να μην γίνονται καθολικά αποδεκτοί ως μοτίβα**. Μετά τη διατύπωσή της, η άποψη αυτή έτεινε να κερδίζει έδαφος στις σχετικές ομάδες, με αποτέλεσμα συχνά να υπάρχει συμφωνία ότι θα ήταν προτιμότερο να αποφεύγονται τέτοιες φυσιογνωμίες και αντ' αυτών να προτιμώνται άτομα που επαινούνται ή χαίρουν σεβασμού παγκοσμίως, όπως μεγάλοι καλλιτέχνες ή συγγραφείς.

Ευρωπαϊκές αξίες

Οι συμμετέχοντες που προτίμησαν θέματα εντός αυτής της κατηγορίας ισχυρίζονταν συνήθως ότι η **Ευρώπη ήταν πρακτικά συνώνυμο αξιών όπως η ενότητα, η ειρήνη, η δημοκρατία, τα δικαιώματα του ανθρώπου, η ελευθερία, η ισότητα και ο σεβασμός της διαφορετικότητας και της συμπερίληψης**. Επιπλέον, υποστήριζαν ότι οι αξίες αυτές υπερβαίνουν τα σύνορα των χωρών και την κοινωνική ιεραρχία, ενώνοντας τους Ευρωπαίους ή επιτρέποντάς τους να δημιουργούν δεσμούς μεταξύ τους και παρέχοντάς τους μια κοινή ταυτότητα. Ορισμένοι συμμετέχοντες επεσήμαναν ιδιαίτερα ότι οι αξίες έχουν πιο άμεση καθημερινή σημασία για τους πολίτες από ό,τι άλλα δημοφιλή θέματα, όπως τα μνημεία και οι εξέχουσες φυσιογνωμίες, επειδή οι αξίες καθορίζουν στην ουσία τον τρόπο με τον οποίο ζουν. Υπήρχε μια σαφής αίσθηση ότι οι αξίες που συζητήθηκαν απέκτησαν μεγαλύτερη σημασία για τους συμμετέχοντες στο πλαίσιο της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η οποία είχε ξεκινήσει (και συνεχίστηκε μετέπειτα) κατά το διάστημα διενέργειας της έρευνας και θεωρήθηκε ότι αποτελεί απειλή για τη δημοκρατία και την ελευθερία. Πράγματι, πολύ περισσότερες ήταν οι ομάδες που εξέτασαν το ενδεχόμενο να καταρτίσουν λίστα με τις επικρατέστερες αξίες από αυτές που όντως το έπραξαν, καθώς τελικά αποφάσισαν ότι τα θέματα αυτά ήταν πολύ αφηρημένα για να απεικονιστούν στα τραπεζογραμμάτια.

Παρότι οι συμμετέχοντες συχνά θεωρούσαν ότι είναι δύσκολο οι αξίες να μετατραπούν σε συγκεκριμένα μοτίβα, επικράτησαν τρία είδη μοτίβων: ένα άσπρο περιστέρι που συμβολίζει την ελευθερία και την ειρήνη· άνθρωποι που κρατιούνται από το χέρι ή αγκαλιάζονται και αντιπροσωπεύουν την αλληλεγγύη, τη δημοκρατία, την ενότητα και τη συνοχή· και χέρια (π.χ. χέρια που σχηματίζουν κύκλο, χέρια απλωμένα, χειραψίες), τα οποία συνδέθηκαν με τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, την κοινότητα και την ισότητα. Άλλα προτεινόμενα μοτίβα σχετικά με την αξία ήταν η θεά Δίκη και ο ζυγός της δικαιοσύνης (ως μοτίβα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της ισότητας και του σεβασμού)· το σύμβολο της ειρήνης· ανοικτά σύνορα ή φραγμοί (ως μοτίβα της ελευθερίας)· και μοτίβα της συναδέλφωσης και της συμπερίληψης, όπως άνθρωποι που στέκονται μαζί, ο γεωγραφικός χάρτης της Ευρώπης και ευρωπαϊκές σημαίες που παρουσιάζονται μαζί.

Επιστήμη και πρόοδος

Οι συμμετέχοντες που τάχθηκαν υπέρ αυτού του θέματος υπέδειξαν τις **πολλές εφευρέσεις, ανακαλύψεις και τεχνολογικές προόδους που έχουν προέλθει από την Ευρώπη στη διάρκεια της ιστορίας** και κατάφεραν να έχουν παγκόσμια εμβέλεια και αντίκτυπο. Ανέφεραν επίσης ότι η υιοθέτηση τέτοιων θεμάτων για τα τραπεζογραμμάτια θα μπορούσε να εξυπηρετήσει μια σημαντική εκπαιδευτική λειτουργία, καθώς θα ευαισθητοποιούσε τους πολίτες σε σχέση με τα επιτεύγματα της Ευρώπης και θα τους ενθάρρυνε να μάθουν περισσότερα για αυτά. Η κατηγορία μοτίβων που προτάθηκε περισσότερο για τα θέματα αυτά ήταν οι ευρωπαϊκές εφευρέσεις και ανακαλύψεις, ιδίως τεχνολογίες που συνδέονται με τις μεταφορές, τεχνολογίες που σχετίζονται με την ενέργεια, διαστημική τεχνολογία και αστρονομία, ιατρικές ανακαλύψεις και τεχνολογίες, ανακαλύψεις στη φυσική, βιομηχανικά ή εργασιακά εργαλεία και τεχνολογίες, καθώς και τεχνολογίες επικοινωνιών. Διατυπώθηκε επίσης ευρέως η πρόταση ότι τα μοτίβα θα μπορούσαν

να περιλαμβάνουν συγκεκριμένους επιστήμονες, εφευρέτες ή εξερευνητές. Ωστόσο, όπως και με το θέμα των προσωπογραφιών, μικρός αριθμός συμμετεχόντων κατέληξε να διερωτάται κατά πόσο θα πρέπει να απεικονίζονται συγκεκριμένοι επιστήμονες ή εφευρέτες, δεδομένου ότι είναι πιθανόν ορισμένες φορές τέτοια άτομα να προκαλέσουν διχόνοια ή η σημασία που αποδίδεται σε αυτούς (ή στις εφευρέσεις και τις ανακαλύψεις τους) να εξελιχθεί στην πάροδο του χρόνου ή να ποικίλει από χώρα σε χώρα.

Τέχνη

Θέματα τέχνης επιλέχθηκαν ως επικρατέστερα περισσότερες φορές στη νότια και τη δυτική Ευρώπη από ό,τι αλλού. Οι συμμετέχοντες που προτίμησαν αυτά τα θέματα περιέγραψαν την **τέχνη ως ένα από τα πιο ισχυρά, τα πιο αναγνωρισμένα και τα πιο ιδιαίτερα κεφάλαια της Ευρώπης**. Όπως με τα θέματα που αφορούσαν τη φύση, τα μνημεία και τα αξιοθέατα, υπήρχε η αντίληψη ότι η απεικόνιση θεμάτων τέχνης στα τραπεζογραμμάτια θα μπορούσε να κεντρίσει το ενδιαφέρον και την περιέργεια των πολιτών, ενθαρρύνοντάς τους να ανακαλύψουν πού δημιουργήθηκαν ή εκτίθενται σπουδαία έργα. Σε ένα πιο πρακτικό επίπεδο, διατυπώθηκε επίσης η άποψη ότι θέματα που αφορούν την τέχνη, σχεδόν εξ ορισμού, θα έκαναν τα σχέδια των τραπεζογραμμάτων πιο ελκυστικά από αισθητικής άποψης. Στις προτάσεις συγκεκριμένων ειδών μοτίβων τέχνης συγκαταλέγονται σπουδαία έργα τέχνης, ζωγράφοι και γλύπτες, η ιστορία της τέχνης και οι διαφορετικοί ρυθμοί, ο χορός και οι χορευτές, τα κτίρια και η αρχιτεκτονική, καθώς και τα μουσικά όργανα και είδη. Οι συμμετέχοντες συχνά προσέγγισαν τη συζήτηση για τα μοτίβα τέχνης κοιτάζοντάς τα πιο περιεκτικά, δίνοντας έμφαση στον τρόπο με τον οποίο τα μοτίβα αντιπροσώπευαν και συνδύαζαν διαφορετικά θέματα ή χώρες. Ως παραδείγματα αναφέρθηκαν καλλιτέχνες, όπως ο Λεονάρντο ντα Βίντσι, ο οποίος συμβολίζει τόσο την τέχνη όσο και την επιστήμη και τις εφευρέσεις, τα αρχαία αγάλματα που αντιπροσωπεύουν την τέχνη, την ιστορία και τις αξίες του πολιτισμού, οι πίνακες τοπίων που συνδυάζουν την τέχνη με τη φύση, καθώς και τα μοτίβα τέχνης που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές χώρες.

Άλλα σχετικά δημοφιλή θέματα

Άλλα σχετικά δημοφιλή θέματα που αναδείχθηκαν μέσα από τις ομάδες ειδικού σκοπού, αν και λιγότερο συχνά από ό,τι αυτά που περιγράφονται παραπάνω, ήταν η ιστορία ή τα ιστορικά γεγονότα, τα έθιμα και οι παραδόσεις, το φαγητό, το ποτό και η μαγειρική, ο πολιτισμός, το περιβάλλον και η αειφορία, οι χάρτες και η γεωγραφία, τα αθλήματα, οι γλώσσες, οι σημαίες κρατών μελών, καθώς και οι μεταφορές και τα ταξίδια. Θέματα που συγκριτικά προτιμήθηκαν λιγότερο συχνά (δηλαδή μόνον από μία ή δύο ομάδες) ήταν η εκπαίδευση, η θρησκεία, η οικογένεια, οι δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες και τα μνημύματα/κείμενα.

Κοινά σχεδιαστικά στοιχεία⁴

Σε ό,τι αφορά το θέμα και τα μοτίβα των σημερινών τραπεζογραμμάτων ευρώ, ο βαθμός κατανόησης των κοινών σχεδιαστικών στοιχείων ήταν σχετικά χαμηλός συνολικά. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν συχνά ότι δεν είχαν προσέξει ποτέ αυτά τα στοιχεία ή δεν τους είχαν δώσει πολύ σημασία. Όταν παροτρύνονταν να τα προσέξουν, συχνά παρατηρούσαν ότι υπήρχαν υπερβολικά πολλά κοινά σχεδιαστικά στοιχεία, τα οποία συνέβαλαν ώστε τα τραπεζογραμμάτια να δείχνουν υπερφορτωμένα και «συγκεχυμένα» ως σύνολο. Αυτή η άποψη ενισχύθηκε από την αντίληψη ότι ορισμένα στοιχεία χρησιμοποιούνταν πλεοναστικά χωρίς λόγο, ιδίως η σημαία της Ευρώπης και ο δακτύλιος των αστεριών.

Υπήρχε ευρεία συναίνεση ότι τα πιο ουσιαστικά κοινά σχεδιαστικά στοιχεία ήταν:

- ο δακτύλιος των αστεριών,
- η ευρωπαϊκή σημαία,
- ο χάρτης της Ευρώπης,
- το σύμβολο του νομίσματος ευρώ (€),

⁴ Τα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία είναι εικόνες ή σύμβολα που δεν σχετίζονται με το θέμα, αλλά υπάρχουν για πρακτικούς σκοπούς και για την ανάδειξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

- **το όνομα του νομίσματος «ευρώ» σε τρεις γλωσσικές παραλλαγές,** επειδή αυτά τα στοιχεία αναγνωρίζονται πολύ εύκολα, είναι οικεία και χρήσιμα. **Τα στοιχεία που θεωρήθηκαν λιγότερα σημαντικά ήταν η προσωπογραφία της Ευρώπης, η υπογραφή του/της Προέδρου της ΕΚΤ και, σε μικρότερο βαθμό, άλλα στοιχεία, όπως το σύμβολο προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων ή το ακρωνύμιο της ΕΚΤ σε όλες τις γλώσσες.** Η προσωπογραφία της Ευρώπης δεν ήταν πραγματικά γνωστή στους συμμετέχοντες ούτε την είχαν συνδέσει στο μυαλό τους με την έννοια της Ευρώπης ή της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Η υπογραφή του/της Προέδρου της ΕΚΤ και άλλα στοιχεία διοικητικής φύσεως περιγράφονται ως στοιχεία που δύσκολα διακρίνονται και γίνονται κατανοητά και δεν είναι ιδιαίτερος λειτουργικά.

Όταν παροτρύνθηκαν να απαντήσουν, οι συμμετέχοντες έκαναν κάποιες προτάσεις για **τα νέα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία**, μεταξύ άλλων την προσθήκη (αποσπασμάτων) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή του Ύμνου της Ευρώπης, της εικόνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή των σημαίων όλων των κρατών μελών της ΕΕ. Προτάθηκε επίσης ο χάρτης της Ευρώπης που διακρίνεται σήμερα στα τραπεζογραμμάτια να περιοριζόταν στις χώρες της ζώνης του ευρώ και τα ακρωνύμια της ΕΚΤ να μειώνονταν.

Άλλες προτάσεις για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν υπήρχαν άλλες παράμετροι οι οποίες θα έπρεπε, κατά τη γνώμη τους, να ληφθούν σοβαρά υπόψη στον μελλοντικό σχεδιασμό των τραπεζογραμμάτων ευρώ. Τόνισαν πρόθυμα ότι τα τραπεζογραμμάτια θα έπρεπε να είναι **απλά και όχι φορτωμένα**, καθώς και **πολύχρωμα, ζωνρά και να τραβούν την προσοχή**. Ορισμένοι επισήμαναν επίσης τη σημασία της χρήσης χρωμάτων έντονης αντίθεσης για τον προσδιορισμό των διαφορετικών ονομαστικών αξιών ευρώ, ούτως ώστε οι πολίτες να μπορούν να τα διακρίνουν εύκολα μεταξύ τους. Σε ορισμένες ομάδες ειδικού σκοπού, οι συμμετέχοντες αισθάνθηκαν ότι ήταν σημαντικό να διατηρηθούν τα τρέχοντα χρώματα έντονης αντίθεσης καθώς οι πολίτες τα έχουν συνηθίσει με την πάροδο του χρόνου. Διατυπώθηκε επίσης η πρόταση τα τραπεζογραμμάτια να ενσωματώνουν χαρακτηριστικά που θα έκαναν τις διαφορετικές ονομαστικές αξίες πιο εύκολα αναγνωρίσιμες και αμοιβαία διακριτές από τα άτομα με προβλήματα όρασης, όπως στοιχεία της γραφής Braille ή ποικίλες ακανόνιστες άκρες.

Πέραν αυτών των προτάσεων, ζητήθηκε τα τραπεζογραμμάτια ευρώ να γίνουν μικρότερα, καθώς και ομοιόμορφα σε μέγεθος, ούτως ώστε να χωρούν πιο εύκολα στα πορτοφόλια. Ορισμένοι συμμετέχοντες ζήτησαν την παραγωγή των τραπεζογραμμάτων από υλικό με βάση το πλαστικό ούτως ώστε να εξασφαλιστεί ότι θα έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Άλλοι, αντιθέτως, τόνισαν πόσο σημαντική είναι η χρήση βιώσιμων υλικών.

Σε αρκετές χώρες, οι συμμετέχοντες ζήτησαν να συνεχιστεί η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων για τον σχεδιασμό των μελλοντικών τραπεζογραμμάτων ευρώ, προκειμένου να αυξηθεί η πιθανότητα ευρείας αποδοχής του τελικού σχεδίου.

Συμπεράσματα

Στο πιο βασικό επίπεδο, **η έρευνα αποκάλυψε τις προκλήσεις που αναμένονται μέχρι να δημιουργηθεί ένα σχέδιο που θα είναι ευρέως αποδεκτό από όλα τα κράτη μέλη και τις διάφορες ομάδες πολιτών.** Μια από αυτές τις προκλήσεις αφορά τις διάφορες (και ως έναν βαθμό αντικρουόμενες) προσδοκίες που ήταν εμφανείς στις ομάδες ειδικού σκοπού. Από τη μια πλευρά, οι συμμετέχοντες ζήτησαν ένα σχέδιο που θα στηριζόταν στις αρχές της καθολικότητας και της συμπερίληψης και, από την άλλη πλευρά, έδειξαν μια έντονη διάθεση να απεικονιστεί ο διακριτός χαρακτήρας των κρατών μελών –από την άποψη του υλικού κεφαλαίου, του πολιτισμού ή της συνεισφοράς– αν και εντός του πλαισίου του συλλογικού χαρακτήρα της ΕΕ.

Παρ' όλα αυτά, έξι θέματα ξεχώρισαν για τη σαφή και ευρεία απήχηση που είχαν σε συμμετέχοντες όλων των εθνικοτήτων και ηλικιακών ομάδων: **η φύση, τα μνημεία και τα αξιοθέατα, οι προσωπογραφίες, οι ευρωπαϊκές αξίες, η επιστήμη και η πρόοδος, καθώς και η τέχνη.**

Μεταξύ αυτών των θεμάτων, ξεχώρισαν η φύση και οι ευρωπαϊκές αξίες καθώς φάνηκαν να έχουν ευρεία απήχηση και τη μικρότερη δυνατή πιθανότητα να προκαλέσουν αντιπαραθέσεις – παράμετροι που εξηγούν επίσης γιατί ενισχύθηκε ως έναν βαθμό η προτίμηση για αυτά τα θέματα στη διάρκεια των συζητήσεων. Άλλα θέματα, όπως τα μνημεία και τα αξιοθέατα, οι προσωπογραφίες και η ιστορία, αν και επίσης σχετικά δημοφιλή, θεωρήθηκαν ότι ενέχουν συγκριτικά μεγαλύτερους κινδύνους και θέτουν περισσότερες προκλήσεις σε ό,τι αφορά τον προσδιορισμό μοτίβων με πανευρωπαϊκή απήχηση και αποδοχή.

Ταυτόχρονα, η συζήτηση σχετικά με πιθανά θέματα και, ακόμη περισσότερο, η συζήτηση σχετικά με τα συναφή μοτίβα ανέδειξαν **σαφείς επικαλύψεις μεταξύ ορισμένων θεμάτων**. Πράγματι, οι ίδιοι οι συμμετέχοντες τόνισαν ορισμένες φορές την πιθανότητα να συνδυαστούν διαφορετικά θέματα εντός ενός και μόνο σχεδίου, όπως η φύση με την αειφορία, οι προσωπογραφίες με την επιστήμη ή/και την ιστορία, η τέχνη με την ιστορία, η τέχνη με τη φύση, οι ευρωπαϊκές αξίες με την αειφορία ή οι ευρωπαϊκές αξίες με τη γλώσσα.

Οι συμμετέχοντες τις περισσότερες φορές προσδιόρισαν πολυάριθμα και ποικίλα μοτίβα για καθένα από τα θέματα που προτιμούσαν, αν και ορισμένες φορές θεώρησαν αυτόν τον προσδιορισμό δύσκολο για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω. Κοινά υποκείμενα χαρακτηριστικά των προτιμώμενων μοτίβων ήταν **η ομορφιά ή η μεγαλοπρέπεια και η μνεία στο μεγαλείο της Ευρώπης** (από την άποψη του κεφαλαίου ή της συνεισφοράς της) ή ο **ισχυρός χαρακτήρας** (από την άποψη των αξιών και του δυναμισμού). Η **αναγνωρισιμότητα** των μοτίβων ήταν επίσης πολύ σημαντική για τους συμμετέχοντες, παράγοντας που φαινόταν να θεωρείται σχεδόν ως προαπαιτούμενο για να μπορέσουν να ταυτιστούν με τα τραπεζογραμμάτια.

Σε ό,τι αφορά τον δεύτερο στόχο της έρευνας –την κατανόηση των απόψεων και των προτιμήσεων για τα **κοινά σχεδιαστικά στοιχεία** της δεύτερης σειράς τραπεζογραμμάτων– η έρευνα εντόπισε μια σαφή και συνεπή προτίμηση για ορισμένα στοιχεία έναντι άλλων, όπως περιγράφεται παραπάνω. Ωστόσο, εξίσου σημαντική, αν όχι σημαντικότερη, ήταν η αποκάλυψη της έρευνας σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες αξιολόγησαν τα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία γενικότερα. Έδειξαν σαφή προτίμηση για τα στοιχεία που θεώρησαν ότι **αναγνωρίζονται εύκολα, ήταν οικεία και λειτουργικά** – κριτήρια που θα μπορούσαν επομένως να χρησιμεύσουν ως επιμέρους παράμετροι για τον προσδιορισμό των μελλοντικών κοινών σχεδιαστικών στοιχείων.

Δομή της έκθεσης

Η επόμενη ενότητα αυτής της έκθεσης παρέχει μια αναλυτική περιγραφή του γενικού πλαισίου της έρευνας και της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε. Η Ενότητα 2 εξετάζει τις γενικές αντιλήψεις των συμμετεχόντων για την ευρωπαϊκότητα. Η Ενότητα 3 εξετάζει την εκ νέου αναφορά και τις αντιλήψεις για την τρέχουσα σειρά των τραπεζογραμμάτων ευρώ και η Ενότητα 4 περιγράφει τα θέματα και τα μοτίβα που προτιμούν οι συμμετέχοντες για τα μελλοντικά τραπεζογραμμάτια ευρώ. Η Ενότητα 5 εξετάζει τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων για τα κοινά σχεδιαστικά στοιχεία, ενώ η Ενότητα 6 παρουσιάζει άλλες παραμέτρους που θεωρήθηκαν σημαντικές για τον σχεδιασμό των μελλοντικών τραπεζογραμμάτων. Η Ενότητα 7 παρουσιάζει τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας. Πρόσθετες συμπληρωματικές πληροφορίες παρουσιάζονται με τη μορφή παραρτημάτων.